

Vilt- och fågelskådning

I hela världen är viltskådning, "Wildlife watching" en av ekoturismens hörnstenar. Att själv, på ett respektfullt sätt och gärna på nära håll, få uppleva de vilda djurens vardagsliv är ofta stora upplevelser som ger starkt positiva minnen för livet. I Sverige finns gott om vilt och fågel av flera karismatiska arter och vår natur lämpar sig mycket väl för viltskådningsturism. Älgsafari, björnsafari, sälskådning, bäverturer, vargspårning och många sorters högkvalitativ fågelskådning håller nu på att växa fram som bokningsbara ekoturismprodukter.

Viltskådningsturism ger helt enkelt naturresursen djur- och fågelliv ett nytt och utökat ekonomiskt värde. Det gör att viltets rätt att existera kan hävdas även på ett ekonomiskt starkt sätt gentemot andra intressen, som av olika skäl vill begränsa viltstammarnas storlek eller exploatera de marker där viltet lever.

De av Naturens Bästas arrangörer som bedriver viltskådning gör det på ett sätt som ökar människors respekt, tolerans, glädje, kunskaper och fascination inför vårt fantastiska djur- och fågelliv. Självklart görs detta på ett sätt som inte stör, hotar eller trakasserar djuren, och som inte negativt påverkar deras naturliga beteende eller förnygringsframgång.

Arrangören känner grundligt till det djur- och fågelliv man avser att visa upp. Man är också väl medveten om den negativa påverkan som verksamheten skulle kunna ha på djuren och strävar därför efter att minimera och helst undvika all sådan påverkan. Man är också mån om gästens säkerhet och trygghet. Ett gott samarbete med jakträttsinnehavare, markägare och tamdjursintressen är en förutsättning. Blir det fråga om stationär verksamhet eller någon form av fasta observationsplatser, är överenskommelser med dessa parter en självklar nödvändighet.

Utfodring av vilda djur och fåglar för observationsändamål bör genomföras med stor försiktighet. Det är i flera fall en bra möjlighet till att under lugna och kontrollerade former studera fågel- och djurliv. Men okontrollerad och ogenomtänkt deponering av slaktavfall i skogen, med eller utan syfte att locka dit rovdjur, har på vissa håll blivit ett problem, både för björnar och deras mänskliga grannar. Sådana åtlar kan än idag sannolikt räknas i tusentals i Sverige, varje år. En del av dessa leder till att stora rovdjur lockas in nära bebodda hus och bebyggelse dit dessa annars aldrig skulle ha vågat sig eller haft anledning att komma. Detta är mycket negativt.

Det betyder dock inte att all användning av åtel alltid måste vara av ondo. Internationella och svenska erfarenheter tyder på att om detta sköts rätt, på rätt plats, långt bort från mänsklig verksamhet och tamdjur, med nödvändiga tillstånd och med rätt foder så kan den komma att ha en ytterst marginell inverkan på viltets beteende, samtidigt som den kan ge stora positiva effekter på flera andra plan. Alltifrån ökad glädje och stolthet över viltet, till viktiga ekonomiska intäkter i glesbygd och minskade skador på gröda och tamdjur.

Eftersom de vetenskapliga kunskaperna från just detta område ännu är omvittnat få och vaga, vill Naturens Bästa bidra till att en försöksverksamhet på området snarast sätts igång på ett begränsat antal platser i landet, av enbart mycket kvalificerade arrangörer och med en öppen inbjudan till forskarsamhället. Denna form av rovdjursturism skulle lämpa sig mycket väl till flera särskilda forskningsprojekt. Både vad gäller ekologiska/biologiska, och sociala/ekonomiska/attitydmässiga/turistiska effekter.

Arrangemang som i sin helhet utspelar sig i hägn/djurpark kan inte märkas med Naturens Bästa. Däremot kan ett besök i seriösa djurparker/hägn ingå som en del av arrangemanget.

Bilaga 10

Grundkriterier:

Arrangören:

- B10.1.1 Arrangören har minst två års erfarenhet av viltskådningsturism, eller motsvarande relevant erfarenhet av att på nära håll följa och studera djurliv (t ex fågelskådning, jakt, forskning, fotograferande).
- B10.1.2 Arrangören har god kunskap om områdets djurliv och dess beteende, särskilt de djur som ska skådas/visas.
- B10.1.3 Arrangören har en miljökonsekvensbeskrivning som också beskriver verksamhetens påverkan på fauna och flora, samt en beskrivning av hur denna påverkan ska minimeras.

Arrangemanget:

- B10.2.1 Arrangemanget bedrivs på ett sätt som inte stör, hotar eller tråkasserar djuren, och som inte negativt påverkar deras naturliga beteende eller föryngringsframgång.
- B10.2.2 Arrangemanget bedrivs på ett sätt som syftar till att öka människors respekt, tolerans, glädje, kunskaper och fascination inför djur- och fågellivet.
- B10.2.3 Arrangemangets guide har mycket goda kunskaper om ekologi och fauna i allmänhet, och om de arter man tänkt visa upp i synnerhet.
- B10.2.4 Arrangören har särskilda uppförandekoder för viltskådningen, som behandlar hur man får, och inte får, närma sig djurlivet, säkerhetsfrågor etc. Dessa meddelas deltagarna.
- B10.2.5 Arrangören undviker att närma sig eller visa upp djurs och fåglars bon, reden och små ungar, om inte sådant kan göras på ett icke störande sätt.
- B10.2.6 Viltet påverkas inte nämnvärt till ett onaturligt beteende till följd av Arrangemanget.
- B10.2.7 Vilt som reagerar skyggt och drar sig undan, följs inte efter aktivt, utan lämnas ifred.
- B10.2.8 Arrangören förklarar i tid för deltagaren fördelen med att använda/ta med sig kikare.
- B10.2.9 Om utfodring av vilda djur eller fåglar görs för observationsändamål gäller följande:
 - sker på noga utvalda och ostörda platser, på ett sätt som inte stör grannar och övriga användare av området.
 - sker med tillstånd från markägare och, där så är nödvändigt, myndigheter.
 - sker på ett sätt som inte skadar växande skog eller gröda, inte ökar risken för trafikolyckor eller starkt förändrar viltets naturliga beteende.
 - sker på ett sätt som säkerställer att smitta inte kan spridas från fodret till viltet.

Bilaga 10

- B10.2.10 Utfodring (åtling) av stora rovdjur eller rovfåglar för observations ändamål undviks, annat än av mycket erfarna och dokumenterat seriösa Arrangörer. Detta bara under ytterligare förutsättning att:
- detta sker med alla nödvändiga tillstånd från markägare, jakträttsinnehavare och myndigheter.
 - arrangören aktivt stödjer, underlättar och blir del av den försöksverksamhet med vetenskaplig uppföljning och utvärdering som Svenska Ekoturismföreningen arbetar för att få igång runt rovdjursturismen, med strävan efter att få fram vetenskapligt väl förankrade riktlinjer för denna verksamhet i framtiden.
 - noggrann dagbok förs vad gäller antalet gästtimmar, volym och slag av utlagt foder, antal viltindivider som besöker platsen och när/hur länge, samt ekonomi och omsättning i verksamheten.
 - åtelplats förläggs långt från bebyggelse, djurhållning, fäboddrift och renskötselintressen, samt ej i nära anslutning till allmän väg.
- B10.2.11 Arrangemanget sker till övervägande del ute i naturen. Om hägn eller djurpark besöks, så utgör det bara en del av Arrangemanget och huvudsyftet med besöket där är då att närmare se på i trakten naturligt förekommande djurarter. Hägn eller djurpark som besöks har erkänt god djurhållning och djuren där lever i rymliga, naturliknande hägn. Djurpark besöks endast om denna är godkänd medlem av Svenska Djurparksföreningen. Hägn besöks endast om detta kan påvisas även ha ett klart vetenskapligt eller artbevarande/naturvårdande/naturinformerande syfte. Vid besök i djurpark/hägn informeras alltid deltagarna om varför djur just där hålles i hägn.

Bonuskriterier:

Arrangören:

- B10.3.1 Arrangören är aktiv i, eller stödjer, någon form av forsknings- eller naturskyddsarbete vad gäller de arter som visas upp.
- B10.3.2 Arrangören söker upp och har kontakter med lokala naturbevakare, intilliggande markägare, forskare och andra kunniga (ornitologer, jägare etc.) vad gäller det djurliv som visas.

Arrangemanget:

- B10.4.1 Arrangemanget bidrar med stöd till forskning och/eller viltvård för någon eller några av de djurarter som visas.
- B10.4.2 Det finns kikare och tubkikare till hands för deltagarna.

Bilaga 11

Dykning

Runtom i världen ger sportdykning och snorkling oss fantastiska möjligheter att upptäcka undervattensvärldens växter, djur och kulturskatter. Sportdykning har blivit allt vanligare sedan mitten av 1980-talet, både till havs, längs kusterna och i insjöar och åar. Utrustningen har förbättrats och säkerheten utvecklats, vilket gjort världen under ytan än mera lättillgänglig. Plötsligt finns där fler människor som ser och fotograferar sådant som inte många tidigare såg och vi nås av rapporter om miljöskador på tidigare friska bottenar som drabbats av t ex utsläpp eller bottenträning. Sportdykningsturism är ett sätt att ge våra undervattensmiljöer ett nytt ekonomiskt värde, och samtidigt en möjlighet för oss att tidigare upptäcka varningssignaler från ekosystemen under vattnet.

Med allt fler som dyker, ökar också risken för ett visst slitage på dykplatserna. Dykning ställer dessutom särskilda säkerhetskrav på såväl organisation som dykare och utrustning. Både säkerhets- och miljöaspekterna gynnas om dykningen sker under ansvarig och kunnig ledning. Därför har Naturens Bästa-arrangörer som arbetar med dykturism kunniga dykledare, mycket hög säkerhet och små grupper i sina arrangemang. Man försäkrar sig om att gästerna får bästa möjliga dykupplevelse och samtidigt förstår hur man som dykare kan agera, över och under vattnet, på ett sätt präglat av respekt och hänsyn till natur och kulturskatter.

Arrangören känner givetvis väl till de undervattensmiljöer man avser att röra sig i. Man är också väl medveten om den negativa påverkan som verksamheten skulle kunna ha på kulturminnen, djur- och växtliv. Därför strävar man aktivt efter att minimera och helst undvika sådan påverkan. Gästens säkerhet och trygghet har extremt hög prioritet.

För att dykturism ska kunna märkas med Naturens Bästa, måste det vara frågan om ett guidat arrangemang. Gärna med inslag av andra turistiska mervärden som logi, mat, information och vägledning, bastu, transporter, etc. Ren uthyrning av utrustning och/eller båtferd till dykplats räcker inte.

Kraven ökar på att fler områden både i salt- och sötvattensmiljöerna ska skyddas. Det betyder även restriktioner för vad man får göra där. Här vill Naturens Bästa med sina kvalitetskrav ligga steget före, så att dykare även framöver ska kunna besöka dessa skyddade områden på ett respektfullt sätt.

Grundkriterier:

Arrangören:

- B11.1.1 Arrangören har minst två års erfarenhet av dykturism i Sverige.
- B11.1.2 Arrangören följer noggrant bestämmelser, regler samt rekommendationer som gäller naturskydd, landstignings-, ankorings- och ankringsförbud, både land- och båtbaserad aktivitet.
- B11.1.3 Arrangören har en lokal dykplanering och val av dykplatser, med variation av besök som gör att man minskar belastningen på känsliga områden.
- B11.1.4 Arrangören har god kännedom om dykmålens miljö, topografi, flora, fauna och kulturhistoria samt för dykmålet lämpliga dyktekniker. Denna information finns väl dokumenterad och skall delges deltagaren. Dokumentationen innefattar beskrivning av fauna/flora och/eller de historiska värden som finns och hur man bäst bevarar och skyddar dessa.

Bilaga 11

- B11.1.5 Arrangören är ansluten till en erkänd dykorganisation och följer dess standards och procedurer (t ex NAUI, PADI, SSDF).
- B11.1.6 Arrangören genomför aktiviteter och utbildning enligt CEN-standard "säkerhetsrelaterade minimistandards för utbildning inom rekreationsdykning" där detta är tillämpligt.
- B11.1.8 Arrangören kontrollerar noga att deltagaren har lämplig utbildning och erfarenhet för den planerade aktiviteten. Ett kontrolldyk genomförs om deltagaren ej varit aktiv de senaste sex månaderna.
- B11.1.9 Arrangören använder vid uthyrning/lån lämplig, samt dokumenterat väl underhållen utrustning.
- B11.1.10 Arrangören fyller endast gasflaskor på för ändamålet lämplig plats med hänsyn till störande buller och eventuella avgasutsläpp från kompressorer.
- B11.1.11 Arrangören planerar, genomför och leder årligen minst ett program, projekt eller utbildning som främjar den lokala marina/limniska miljön. Detta dokumenteras och kan vara strand- eller bottenrensningar, utbildning i marinbiologi och limnologi, lokal artkänning och miljöpåverkan eller utbildning i lokal historia/arkeologi.

 Arrangemanget:

- B11.2.1 Arrangemanget leds fysiskt på platsen av certifierade guider och instruktörer, med faktakunskap om det lokala området.
- B11.2.2 Deltagarna erbjuds alltid direkt guidning i vattnet i grupper om maximalt fyra personer vid apparatdykning och åtta personer vid snorkling.
- B11.2.3 Tuber fylls först och främst i befintliga fasta anläggningar för fyllning av lufttuber. Om tuber undantagsvis måste fyllas på annat sätt, används de mest miljövänliga alternativen på marknaden när det gäller luftkompressorer. Dessa uppfyller då bullerkravet i EG direktiv 2000/14/EG för tillverkning av nya kompressorer. För en 15Kw kompressor gäller högst ljudeffekten 97db för störning till omgivningen.
- B11.2.4 För kommunikation finns VHF eller mobiltelefon med tillräcklig täckning för nödkommunikation med basstation/nödhjälp tillgänglig vid alla aktiviteter.
- B11.2.5 I Arrangemanget ingår inslag av något annat turistiskt mervärde, som exempelvis logi, mat, bastu eller annan aktivitet.
- B11.2.6 Samtliga guider och instruktörer har en uppdaterad och dokumenterad utbildning i HLR och första hjälpen. Utbildningsbevis är ej äldre än 3 år.
- B11.2.7 Andningsoxygen/syrgas samt Första hjälpen-utrustning finns vid alla dyk/snorkling aktiviteter.

Bilaga 11

- B11.2.8 En räddningsplan (nödfallsplan) finns för varje dykmål, framtagen i samråd med den lokala Räddningstjänsten. Räddningsplanen skall vara väl dokumenterad och finnas väl synlig på båt eller biltransport och information om dess placering ges till alla deltagare.
- B11.2.9 Guiden ger en utförlig beskrivning av platsen innan dyk- eller snorkelaktiviteterna. Utförlig genomgång utförs alltid av guide som är väl förtrogen med dykmålet innan dykning/snorkling. Genomgången innehåller:
 - alla säkerhetsrelaterade aspekter enligt praxis.
 - väl utvecklad information om lokal flora, fauna och kulturlämningar under vatten att studera.
 - dyktekniker för att minimera påverkan på dykområdet belyses extra.
 - illustrationshjälpmedel används vid genomgång för att tydliggöra dykmålet, exempelvis förtryckta undervattenskartor/skisser eller skriv/rittavla.
- B11.2.10 Vid båttransport till dykmålet uppfylls även kriterierna i Bilaga 9 ”Ekoturism med fartyg”.
- B11.2.11 På land eller i båt finns alltid utbildad dykledning beredd för assistans vid eventuell nödsituation.
- B11.2.12 Dykflagga A finns alltid väl synlig på dykplatsen och vid mörkerdykning är den alltid belyst.
- B11.2.13 Dykjournal förs alltid enligt praxis av dykledningen.
- B11.2.14 Eftergenomgång genomförs av guide och dykledning tillsammans med dykare/snorklare. Deltagarna uppmuntras att kommentera upplevelsen och ställa frågor om turen, om artidentifiering, specifika naturscener, vraks skick etc.
- B11.2.15 Litteratur finns tillgänglig för identifiering av flora och fauna, samt för att ge möjlighet till fördjupad kunskap och förståelse.
- B11.2.16 Skriftlig information och eventuell dokumentation om kulturlämningar under vatten finns tillgänglig, och i tillämpliga fall belyses dess lokala betydelse särskilt.

Bonuskriterier:**Bilaga 11**Arrangören:

- B11.3.1 Arrangören har ett aktivt samarbete/program eller dialog med lokala näringar (t ex fiske, odling, förädling eller forskning) som ökar förståelsen mellan gäster och fastboende i området.
- B11.3.2 Arrangören har ett aktivt samarbete/program med det lokala kulturarvet (t ex hembygdsföreningen, museet, sjömansföreningen eller hamnföreningen) som ökar förståelsen mellan gäster och fastboende i området.
- B11.3.3 Arrangören deltar i eller skapar en lokal referensgrupp med intressenter från kommun, organisationer och fiskare för att skapa en lokal handlingsplan för dykaktiviteter i området.

Arrangemanget:

- B11.4.1 Om förtöjning är nödvändig används fasta förtöjningssystem där regelbundet återkommande dykaktiviteter genomförs.